

Streszczenie popularnonaukowe

Celem projektu jest zbadanie historii rozumienia nieświadomości w psychoterapii poznawczo-behawioralnej. Psychoterapia poznawczo-behawioralna jest terapią głównego nurtu, nazywaną czasami „hegemonem opieki zdrowotnej”.

Twórcą terapii poznawczej oraz założycielem poznawczej szkoły psychoterapii był Aaron T. Beck, amerykański psychiatra pracujący w Filadelfii. W opinii terapeutów innych nurtów oraz zgodnie z mitem założycielskim samej terapii poznawczej, w latach sześćdziesiątych Aaron Beck odrzucił koncepcję nieświadomości, aby skupić się wyłącznie na świadomych znaczeniach i zrezygnować z doszukiwania się drugiego dna w wypowiedziach pacjentów. Jak dalej głosi mit, Beck został tym samym wykluczony z kręgów psychoanalitycznych i stał się zagorzałym wrogiem psychoanalizy. Zajmowanie się nieświadomym światem pacjenta uznał za nienaukowe, autorytarne i przede wszystkim niejasne. „Bрудna nieświadomość” jako „kocioł wrzących popędów” została skreślona z listy zainteresowań nowoczesnego psychoterapeuty, co zostało entuzjastycznie przyjęte przez amerykański National Institute of Mental Health nastawiony na dobrze udokumentowaną, krótkoterminową terapię.

Tymczasem od lat osiemdziesiątych XX. wieku nastąpił niezwykle rozkwit badań eksperymentalnych nad procesami utajonymi i aktualnie istnienie nieświadomej percepcji, pamięci, emocji, uczenia się i motywacji jest powszechnie akceptowane w psychologii.

Dokładna analiza historyczna pokazuje, że rzeczywistość była dużo bardziej złożona. Idea nieświadomości rozwinięta przez Freuda, jako zbioru irracjonalnych, prymitywnych, pierwotnych procesów, które należy kontrolować i zdominować za pomocą racjonalnego umysłu – wciąż była obecna w pismach Aarona Becka. Dodatkowo lata dziewięćdziesiąte przyniosły znaczący przewrót w teorii poznawczej, który miał też wpływ na podejście do nieświadomego świata pacjentów.

W prezentowanym projekcie zostaną zrekonstruowane poszczególne etapy w Beckowskim ujęciu nieświadomości w latach 1963-2014 oraz w teoriach tzw. Trzeciej Fali terapii poznawczo-behawioralnej inspirowanej ideami buddyjskimi. Analiza materiałów archiwalnych zgromadzonych na Uniwersytecie Pensylwania w Filadelfii, gdzie narodziła się teoria poznawcza, oraz opracowań dotyczących historii amerykańskiej psychiatrii oraz specyfiki kulturowej tego kraju pozwoli na spojrzenie na teorię z szerszej perspektywy.

Projekt będzie miał charakter historyczno-krytyczny oraz metateoretyczny i umożliwi refleksję nad tym, co jest przedmiotem zainteresowania psychologów, jak relacje władzy i polityka wpływają na wybór tego przedmiotu oraz nad tym, czy teorie psychologiczne zakładają w sposób niejawni pewne wartości.